

(המשך ממעמד 81)

שהכניס לפיו מאכל לא כשר, היה מקיא. בשלב זה של חייו החלו שיריו לקבל צביון דתי-מיסטי. את פירסומו קיבל בר קובץ Het Joodsche Lied ("השיר היידי"). הוא ראה את עצמו כמשורר של ירושלים והצטרף רשמית לתנועת המזרחי. בתום מלחמת העולם הראשונה החליט לעלות לארץ-ישראל. כאשר עזב באפריל 1919 את אמסטרדם עמדו מלוויו בתחנת-הרכבת ושרו את התקווה.

מיד עם בואו לארץ-ישראל השתלב בעילית התרבותית של העדה היהודית בירושלים והיה פעיל במפלגת המזרחי. לאחר שנה עבר דה-האן לצידו השני של המיתרס - לאגודת-ישראל. שהיתה האויב הנוקשה ביותר לצינונות באותם ימים. במסגרתה פתח בפעילות אנטי-צינונית, שהלכה והחריפה. אין ספק שדה-האן הרי שים את חברי אגודת-ישראל ברגישותו החברתית. בדומה לסופרים אחרים של אותם ימים, הרי שדה-האן, שכינה עצמו כ,משוררה של ירושלים", פרש מהצינונות בשל אכזבתו כל הנהגתה בארץ-ישראל היתה מורכבת מעסקנים מקצועיים המ-ספסרים באידיאל הצינוני. דה-האן לא היה מסוגל להשלים עם הפער שבין האידיאל למציאות. באחד ממיכתביו כתב: "שולי-מים כאן ציתים מקצועיים ומאטריאליסטיים..."

הגוף שהנהיג את היישוב היהודי בארץ-ישראל בראשית ימי המנדט הבריטי היה "ועד הצירים", והיחסים בין דה-האן לוועד הצירים הגיעו תוך זמן קצר למשבר עמוק. הסיבה למשבר-יחסים זה נוצרה לדעת רבים, בהערות שאותן העיר דה-האן במסיבה שבה השתתפו כמה אנשי מימשל בריטיים ומשכילים ערביים, כמה שבו-עות אחרי הגיעו ארצה. במסיבה אמר: "שני אנשים אינם יכולים לשבת על כיסא אחד, הארץ הזאת ניתנה לנו וקליכם (הערבים) לקחת את נשיכם וטפכם וללכת מכאן. ארץ ערב היא גדולה, כאן אין לכם עוד מקום..." אלא שלאמירה זו ישנה עדות אחת בלבד. מסתבר שדעותיו על הערבים בארץ-

אנתולוגיה ארצישראלית

עם אדיל רכבתי על סוסים * עם סעיד

חלקתי את היין האסור * עם מחמוד. עם נאסיף אני מותח

אברי. לבלתי שקט בכאב אכזרי אחד...

ניחוק הכבלים

עולם שלם של יופי מיני דחייתי אחור למען כוח עם חסיד. ירושלים - רק חיים פשוטים של סוחרים. עתה שבה והתגברה התאוה המינית.

* * *

גם כן לשוא

ליין ולהנאה המינית שכבתי, ליין ולהנאה עבר הלילה. ובבוקר עמדתי, אכזרי! "האם זה הכל?" שאלתי.

* * *

ספק

ידי מגביהות למעלה את ספר-התורה, במה מיששו בלילה העבר? אנה אלוהים הצילני מחיי ספק אלה. הורידני שחת או תן לי כוח לעמוד.

* * *

לפני הלילה

עם אדיל רכבתי על סוסים, עם סעיד חלקתי את היין האסור, עם מחמוד, עם נאסיף אני מותח אברי, לבלתי שקט בכאב אכזרי אחד.

* * *

זער

עם אדיל, עם מחמוד נידחק על-ידי התאוה הייסודית, עם חסן, עם חאליל שותה אנוכי יחד. אהה: נישארתי אותו האדם רק שם אחר.

* * *

עברית: א.י. בן-ישי

אמיץ-הצחוק ויפה-האברים הקורא אותי בשנתי הבלתי-שקטה?

* * *

הכותל הערבי

גם פה הנני המשורר עבד-החושים אשר עבר ונהנה דרך רב הארצות, וצחוק המארוקני ינעם לי פי הרבה מבכיייתם של אלה העומדים סביבי בתפילה.

* * *

כעס

לא! לא נולדתי לשם בכייה לבכות יחד עם עמי אצל כותל-המקדש. הבה אהנה מצחוקו של כל יפה-תואר בן כל אומה ובכל שעה.

* * *

פקפוקים

מדוע זה אלכה בשעת-ערב העריבה אל הכותל-הקדוש? הלמען ישפוך לבי יסוריו לפני אלוהים, או יען חסן מלטפני שם ומבקשני?

* * *

מסירה

מה תהמה הציפור מה יהגה השיר, ער שהכדור יפלה את ליבני.

* * *

שוב ורע

האם יכול אדם עבוד שני אדונים? אך אני משרת את אלוהים וגם את השטן בתאוה אחת ובשמחה אחת ואני מרגיש איך לבי נמס בשלהבת השנייה.

* * *

קטעי השירים מובאים מתוך סיפרו האחרון, של ישראל דה-האן קוויטרין (מרר) בעים) שניכתב הולנדית בירושלים. בשנים 1919 עד 1921. הספר יצא לאור באמסטרדם, כמה חודשים לפני הרצחו. תרגום השירים הינו מלולוי, לא רציני.

רכבת הלילה

קצין, לא יותר מנוער, נסענו יחד בלילה ברכבת. מאיזה גורל נהנה הוא מדי צחקו בשנתו, בעוד אנוכי ער וכאבתי כאב?

* * *

הדרכה

הלכתי (מה ביקשו חושי החשאים?) תועה בלי מטרה על הדרכים: מחוץ לעיר... גן... בתוכו בית... ושם ראיתי צעיר עומד במחשבות לפני מיטתו.

* * *

ירושלים

באמסטרדם היא היתה לי עירי הקדושה, פה היא עיר מלאת רחובות חשאיים עם מלא-רוגו של נערים מסיתים ואנוכי אהבתי תמיד את היופי מאת הקודש.

* * *

ספק

למה אחכה בשעת-לילה זו בגבור תרדמה על כל העיר בשבתי אצל כותל בית-המקדש: לאלוהים או לנער המארוקני?

* * *

תפילת שחרית

אם אלך לכותל המערבי לבעבור התפלל או בשביל אותו הנער המארוקני

רחל ינאית בן-צבוי "את אלוהים וגם את השטן"

ישראל עברו עד מהרה שינוי חד, שתאם שינוי באמונתו לגבי הריאליזם שבהגשמת הלוחם הצינוני. עכשיו ראה דה-האן את הבעייה הערבית במלוא חומרתה, ולכן היו שאיפותיה של הצינונות בעיניו בלתי ניתנות להגשמה בנכח עוצמת האויב הערבי. בית-האן הוא שולל את רעיון "העבודה העברית" וטען שלא ניתן להגשימו מאחר ו, "לשם כך נחוצים מאה אלף אוריאליסטים שיעבדו (במקום הערבים). ובלאו הכי אין יהודים יכולים לחיות מאותה משכורת שממנה חי הערבי..."

עם זאת הוקסם דה-האן מן הרומנטיקה של אורח החיים במזרח, תוך שהחל לראות בהתיישבות הצינונית מעין ניסיון של המערב הטכנולוגי להפר את אורח החיים הפסטוראלי הערבי. והוא כתב: "נעשה

* ראה תיאורם של מנהיגי הצינונות בתמויל שילשום מאת ש"י עגנון. ** כתבה של דה-האן בהנדלסבלט הוורלנדי, 25 במאי 1919.

לשמו של דה-האן את הביטוי ימח-שמו-וויכרו.

דה-האן הגיב במרידות, חריפות ועוקץ צנות. הצורה שבה הגיב על התקפות מתנגדיו סייעה להם להציגו כרבי-אויב של היישוב הצינוני. הוא ניפגש עם עיתונאים זרים שביקרו בארץ וסיפק להם מידע שלילי על התנועה הצינונית. משנת 1923 הוא שימש כתבו של הדיילי אקספרס בארץ. במקביל המשיך דה-האן לחבר שירים. ספר שיריו KWATRIJNEN (מרובעים), שראה אור בסוף לרציחתו, חושף את אישיותו הנקרת בין אמונה לכפירה, בין אמונה באלוהים לשינאה ולייאוש, בין משיכה מינית הומוסקסואלית לתחושות חרטה - עד שדומה כי הפייתרון הוא אחד ויחיד: להפוך קדוש מעור. נה. ואמנם, רחל ינאית בן-צבוי ואכ"ר רחם תהלומו הפכו אותו לקדוש מעונה. בראשית ינואר 1924 אירגן דה-האן את פגישתו של הרב ז'וננפלד עם השריף חוסיין ובניו, פייסר ועבד-אללה. מיפגש היסטורי זה, שאין נוהגים להזכירו בספרי דה-האן במינות המתארים את תולדות המשאומים בין היהודים לערבים בארץ-ישראל, נראה בעיני אנשי ההגנה וניב-תרי ארץ-ישראל-העובדת כשיא פעילותו האנטי-צינונית של דה-האן.

ביום השני, 30 בינוי 1924, בשעה 7.35 בערב, בצאתו מתפילת מעריב בבית-הכנסת שליד בית-החולים שערי צדק בירושלים, נירצח דה-האן בידיות אקדה. הטיעון הי-כימטררשמי, שאותו הפיצה ההגנה, היה שהרצח בוצע משום שדה-האן היה נתון לאוימי סחיטה מצד הלאומנים הערביים, בגלל נטיותיו הומוסקסואליות. אלא ש-אין כל הוכחות לכך במציאות. כל שקיים הוא ספר שיריו. כמה מהם מתפרסמים כאן לראשונה אחרי שנים רבות. (ראה: אנתולוגיה ארצישראלית).

ובשבלים מסיימים הציע האמיר עבדאללה * במכתב לדה-האן אפשרות של התיישבות יהודית בארץ-ישראל ובר ארצות הערביות השכנות, תמורת ויתור על הצהרת בלפור וכל המשתמע ממנה מבחינה פוליטית. בעובונו של דה-האן נמצאה טיוטה של הצהרה משותפת של ערבים ויהודים, שבה מוצגת לתנועה הצינונית הבחירה בין ויתור על הצהרת בלפור ושלוש עם הערבים, לבין מילחמה לחיים ולמוות עם הערבים.

עיונותו של היישוב הלא-אורתודוכסי והצינוני לדה-האן החלה בפרשת פגישתה של מישלחת ועד העיר האשכנזי עם לורד נורת'קליף (12.2.1922). איל העיתונות של פליטסטרטס באותם הימים, דבריו של דה-האן אל הלורד הבריטי עוררו גל של הסתה לאלימות נגד דה-האן. הוא הפך עד מהרה למטרתה העיקרית של הקנאות הצינונית, ולא הועילו טענותיו של דה-האן, שכתב על הצינונות כי, "הרעיון יפה, האני-שיב מפותחים..." היישוב החילוני לא היה נכון לקבל את טיעונו של דה-האן, ש-תיאר את יחסם של החילונים אל הערבים כמעליב, פוגע וכמעט גזעני. את רעיון "העבודה העברית" ראה כאמצעי שמטרתו היתה לגלות את פרנסתה של האוכלוסיה הערבית, וניתן היה להבין ממכתביו ומאמריו, כי הוא רואה בהתינהגותם של היהודים כלפי הערבים התנהגות דומה להתנהגותם של האנטישמים כלפי היהודים. כתוצאה מהשמעת דעותיו פוטר דה-האן ממישרתו כמרצה בבית-הספר הממשלתי למישפט ** ואנשי ה-יישוב הצינוני, הלא-דתית, החלו להוסיף

* סבו של המלך חוסיין. ** ששמש, מאוחר יותר, בסיס לפקודת ברושלים של האוניברסיטה העברית בירושלים.

את הארץ למודרנית, נחשמו את כפרי הפלחים ונקה אותם כשואבי אבק... וכל האגרות המופלאות על בארות מוסתרים, על פרחים ומעיינות יתדפפו... צעירי ה-מוסלמים מתחילים להיות דומים לצעירי היהודים, קצת חמורים, קצת הורים, קצת רודפי תענוגות... בעיניו של דה-האן איימה התנועה הצינונית לא רק על אורח החיים המזרחי, אלא ביקשה גם להילחם באורח החיים המיוחד של היישוב הישן. כך התקרב דה-האן למחנה הדתי הקיצוני, שם התקבל ברועות פתוחות. או כפי שניסח זאת הרב בלוי, מראשי היישוב החרדי: "העדה החרדית נמצאה מזויינת ככלי-קרב חרישים, במדינתא מומחה, כי איש מזרם מעם, שיש לו גישה אל קדושי המדיניות הבריטית בארץ... הוא גזל את החנית מידי המוצרי ויכהו בחניתו...". דה-האן הוצג בעיני העולם החרדי כמי שנשט את כל חמודות העולם החופשי והנאור, את הקידמה וכל השאר, והכל על-מנת לחלוק עימם את הגורל. כך, במיס-גרת אגודת-ישראל וועד העיר האשכנזי, מילא דה-האן תפקיד מפתח של מקשר בינם לבין העולם החיצון, תוך ניצול השכלתו המישפטית וכישורנותו הסיפרר-תיים. הוא הלחיה להוציא את המאבק התור-יהודי למישור הציבורי הכללי וה-בינאומי, והציג את מאבקם של אנשי האורתודוכסיה הלא-צינונית בארץ-ישראל כמאבק על חופש הדת והמצפון. דה-האן טיפח באותם שנים את מה שנהוג לכנות "האופציה הערבית", ברית בין האורתודוכסיה היהודית האנטי-צינונית לבין ה-לאומנות הערבית. דה-האן טיפח אופציה זו לא כצעד טקטי של איום על התנועה הצינונית, אלא כניסיון להקים אלטרנטיבה יהודית לצינונות.

* הרב בלוי - ירושלים, עמ' קכ"א.